

SOBRE LA HISTÒRIA DE L'ESCOLA DE MINES DE MANRESA ORÍGENS I PRIMER DESENVOLUPAMENT (1942 - 1964)

————— Pere Gasol i Pujol —————

L'anomenada Escola de Capataços Facultatius de Mines de Manresa fou fundada a partir de l'Ordre del Ministeri d'Educació del 27 d'octubre de 1942 (1), si bé no començaria les seves tasques docents fins el curs 1943-1944.

Aquesta Ordre justificava la creació de l'Escola per la petició formulada per diferents empreses mineres catalanes, que consideraven imprescindible la creació d'una Escola de capataços facultatius de mines davant la manca de personal especialitzat. D'altra banda, les escoles d'aquesta especialitat, existents en aquells moments, eren lluny de Catalunya i l'ensenyament que s'impartia en elles no era adient a certes mines catalanes. Manresa va ser la ciutat elegida per l'emplaçament de l'Escola gràcies a la seva situació geogràfica i la proximitat amb les conques mineres del Llobregat i Cardener.

ANTECEDENTS

Tanmateix, sembla evident que la creació d'una escola d'aquest tipus era una aspiració llargament sentida dins les nostres contrades i amb aquesta finalitat s'havien endegat una sèrie de gestions des d'uns anys abans. És en aquest context que cal situar les notícies aparegudes a la premsa manresana el mes d'octubre de 1932: concretament, als diaris "Pàtria" (2) i "El Dia" (3) (òrgan d'E.R.C.).

El contingut de la notícia en els dos diaris és pràcticament el mateix, i ens informa d'unes declaracions efectuades al diari "L'Opinió" de Barcelona per En Ventura Gassol, conseller de Cultura de la Generalitat, en el sentit de la futura creació de "l'Escola de Minaires de Manresa". "A aquesta Escola podran assistir-hi i utillar-si el futurs treballadors d'aquelles conques mineres. El Consell de Govern ha demanat al de Cultura que, d'acord amb elements tècnics d'aquella comarca, informés

sobre l'estructuració que caldria donar a l'esmentada Escola. Ja no cal dir com aquesta Institució interessa tot el Consell de Govern, i d'una manera especial al President, donada la passió que ell sent sempre per aquestes institucions que sumen a la finalitat pedagògica la de caràcter social".

El periòdic "Pàtria", d'oposició dretana a l'E.R.C. (com hom sap, partit governant en aquells moments), aprofità l'avinentesa per explicitar la seva visió particular del tema: "Si el senyor Gassol es refereix a una escola per treballadors minaires, creiem que seria més pràctica la instal·lació d'una escola nocturna a la població on radica cada una de les conques mineres. Volem creure que el conseller de Cultura volia insinuar que s'anava a la creació d'una escola de capataços tècnics i això en demostra un desconeixement absolut, car a tot Catalunya no podria col·locar-se més enllà de mitja dotzena de capataços d'aquesta mena. Tot fa creure que no és més que una de tantes promeses, a les quals és tan pròdiga l'Esquerra en vigílies d'eleccions".

LA FUNDACIÓ

El cert és que, tal com hem dit abans, fins el 1942 tots aquests projectes no es plasmarien en quelcom de concret. El tall de la Guerra Civil és, per tant, ben evident. El propi Orde fundacional, però, ens permet d'entreveure la precarietat de mitjans en què es mourà l'Escola en disposar que el professorat s'ha de formar entre enginyers que no pertanyin a plantilles de serveis oficials. A més s'especifica taxativament: "*Todos los gastos de personal y material necesarios para su sostenimiento habrán de sufragarse por la Diputación provincial de Barcelona, Entidades y Empresas mineras solicitantes con cargo a las subvenciones que aporten las mismas, aceptándose la cantidad de 30.000 pesetas que estimen indispensable para su iniciación y la cesión del edificio para la instalación de dicho establecimiento, facilitado por el Ayuntamiento de Manresa*".

L'any 1943 quedaven aprovats el pla d'estudis i el reglament de l'Escola (4).

Una vegada acomplerts els tràmits legals i burocràtics, l'Escola

inicià, doncs, la seva tasca docent el curs 1943-44, en uns locals habilitats dins l'edifici de l'Institut "Lluís de Peguera". El primer sots-director fou D. José Aramburu Luque, enginyer de mines i director d'una instal·lació minera de la zona. El director de la "Escuela Especial de Ingenieros de Minas de Madrid" era, a la vegada, director de cadascuna de les escoles de Facultatius de l'Estat, i per tant també de la de Manresa. La E.E.I.M.M. supervisava l'ensenyament i nomenava els professors d'aquestes escoles.

L'alumnat estava format majoritàriament per treballadors de les empreses relacionades amb la indústria minero-metal·lúrgica de la zona. Fonamentalment, de les mines de Súria, Cardona, Sallent, Balsareny i Fígols. Així doncs, donat que, tant la majoria d'ells com tots els professors treballaven a les esmentades empreses (no oblidem que per cursar els estudis era necessari també certificar ser obrer de mines o d'indústries relacionades amb la minero-metal·lúrgica), els horaris de l'Escola havien d'ésser compatibles amb la jornada laboral. És per això, entre d'altres motius, que les classes teòriques es feien principalment els dissabtes.

L'economia:

En les qüestions econòmiques encara era més palesa la precarietat de mitjans de l'Escola, gens estranya dins el context general de la postguerra. En efecte, per la seva subsistència, "L'Escola de Mines" (com fou coneguda popularment) s'havia de refiar de les subvencions de les empreses mineres de les conques del Llobregat i Cardener. Cadascuna d'elles ho feia, en principi, amb una qualitat d'unes 6.000 ptes anuals. No totes elles trobaven l'acord satisfactori: es pot ressaltar el cas de la "Sociedad Anónima La Minera" de Balsareny que, si bé aporta la seva part de la subvenció, fa constar que "... *vista la diferencia en la importancia y en otras circunstancias de las minas de potasa, el reparto de los gastos sobre dichas minas en otra forma hubiera sido*

Façana del nou edifici que acull l'Escola de Mines. (Foto Jordi Perramon).

más equitativo".

Concretament, aquestes empreses eren: Unió Espanyola de Explosivos", "Minas de Potasa de Súria", "Potasas Ibéricas, S.A." (Sallent), "Carbones de Berga, S.A.", "Unión Salinera de España" (que tenia una representació a Barcelona), i "Sociedad Anónima La Minera". Aquesta darrera que, com ja hem dit, es trobava radicada a Balsareny, seria reemplaçada al cap de poc temps per "Explotaciones Potásicas, S.A."

La interrelació entre totes aquestes indústries i l'Escola era, doncs, ben estreta. Un bon exemple d'això és la pròpia procedència del professorat, tot ell vinculat, a càrrecs directius de les empreses anteriorment esmentades. La llista dels professors del curs 1944-45, és ben clara en aquest sentit:

Sots-director: José Aramburu Luque, Enginyer de Mines, Director gerent de "Unión Española de Explosivos" de Cardona.

Professor: Mariano Aguirre Martínez, Enginyer de Mines, Director-gerent de "Unión Salinera Española".

Professor: Rafael Duran Muñoz, Enginyer de Mines, Director-gerent de "Potasas Ibéricas" de Sallent.

Professor interí: Àngel Plantalamor Rovira, Enginyer de Mines, Director Facultatius de "Minas de Potasa de Súria S.A."

Secretari i Ajudant: Nicanor

Menéndez Gutiérrez, C. Facultatius de Mines a "Minas de Potasa de Súria, S.A." (5)

Les subvencions de les indústries mineres representaven pràcticament el total dels ingressos de l'Escola. Naturalment tot plegat incidia en la modèstia dels pressupostos, el primer dels quals fou elaborat l'any 1943 i enviat a l'E.E.I.M.M., que el va tornar l'any següent, lleugerament modificat (6).

A partir de l'any 1947 s'observa un progressiu creixement de les quantitats totals dels pressupostos. En principi, aquest augment fou degut a l'increment del total de les aportacions d'algunes de les empreses mineres, que arribà fins a les 78.000 pessetes anuals. A l'inici dels anys 50, però, les indústries mineres deixaren d'ésser l'únic suport financer, que també seria assumit per la Diputació Provincial de Barcelona, per la Cambra de Comerç i pel propi estat a través del Ministeri d'Educació.

Aquestes noves col·laboracions permeteren la continuació de l'existència de l'Escola, que es trobava en un moment econòmic molt delicat degut a la retirada de les subvencions per part d'algunes empreses. En aquest sentit, trobem la carta del sots-director José Aramburu Luque que sol·licita de la Cambra de Comerç i Indústria de Barcelona una subvenció per tal de "... *poder normalizar su*

situación, especialmente económica y atendiendo a la limitación de subvenciones de que disfruta la Escuela, la cual se nutre casi exclusivamente con los donativos de las diferentes industrias minero-metalúrgicas, siendo la única Escuela de esta clase que no cuenta con auxilio alguno del Estado, y teniendo presente que a causa de la crisis que actualmente sufren los lignitos, algunas de estas empresas han retirado las subvenciones que habían señalado a la Escuela. . .” (7)

De moment, doncs, la qüestió de la subsistència econòmica quedà solventada, però no la de l'edifici: al 1953 se sol·licità a la "Dirección General de Enseñanza Profesional y Técnica" ajut econòmic per la construcció d'un nou edifici, es parlà de disposar d'unes aules d'un hipotètic nou edifici per a l'Escola d'Arts i Oficis. . . Tot plegat no es concretaria en res i encara trigaria bastants anys a fer-ho.

L'alumnat

Pel que fa a l'alumnat, hem de dir que el curs 1943-44 foren 32 estudiants els que superaren la prova d'ingrés al primer curs, 7 dels quals acabaren els estudis en finalitzar el curs 1946-47, formant així la primera promoció de titulats per la "Escuela de Capataces Facultativos de Minas". Els seus noms eren:

Antonio Pérez Cano
Jesús Roman Cabello Avilés
Domingo García Pérez
José Alsina Jordana
César Iglesias Fernández
José Fabregas Guardia
Casimiro del Valle Peña

Com és de suposar, i a causa de les pròpies característiques de l'alumnat i del professorat, l'Escola de Mines de Manresa donava molta importància a l'aprenentatge pràctic dels estudis. L'augment de les ajudes econòmiques a partir dels anys 50 permeté millorar alguns complements d'aquest aprenentatge. A part de les sortides a les mines i indústries minero-metal·lúrgiques de la resta de l'estat,

s'organitzaven també sortides de final de curs cap a l'estranger. Es tractava de visitar regions que tinguessin relació amb les matèries estudiades com és el cas de la conca carbonífera i industrial del Sarre, el centre universitari de Heidelberg i l'Escola d'Enginyers de Mines de París.

Igualment, i com a culminació dels quatre anys d'estudis, era necessari per obtenir el títol de Facultatiu de Mines que la Junta de professors aprovés la Memòria de final de carrera, que consistia en un complet treball que l'alumne havia de realitzar sobre una indústria minera o relacionada amb la mineria, en la qual havia estat, prèviament, durant un període mínim de sis mesos, justificat mitjançant un certificat de la direcció de l'empresa.

La llei d'ordenació de 1957

L'any 1957 significà el començament d'una nova etapa per a la història de l'Escola de Mines de Manresa i per les Tècniques en general. Això fou degut a l'aparició de la "Ley de Ordenación de Enseñanzas Técnicas", segons la qual les escoles de Facultatius de Mines foren assimilades a les Escoles Tècniques de grau mitjà. Entre d'altres coses, la llei acabaria portant a un canvi de nom de l'Escola que passà a dir-se "Escue-

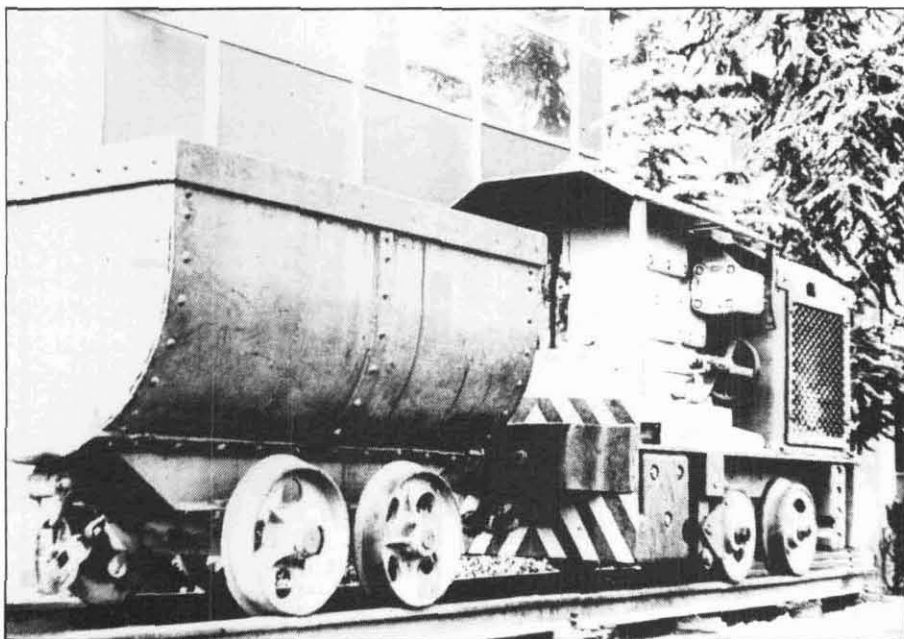
la Técnica de Péritos de Minas y Fábricas Metalúrgicas y Minera-lúrgicas" (8), i suposà, a la llarga, la independència respecte de l'Escola d'Enginyers de Madrid. Aquest procés culminaria l'any 1964 quan el Centre passà a dependre de la "Dirección General de Enseñanzas Técnicas". En Josep Comella i Castell fou el primer director d'aquesta nova etapa.

La llei d'ordenació, que de fet començà a aplicar-se el curs 60-61, comportà importants canvis en el pla d'estudis de l'Escola. S'introduïren dues especialitats de peritatge: la mineria i la mineralúrgica i metal·lúrgia. S'intentava d'elevat el nivell dels estudis augmentant les hores de classe, el nombre d'assignatures i els dies lectius. A partir d'aquest moment, l'assistència a classe esdevingué obligatòria també entre setmana, si bé es procurà que es fessin a la tarda per tal que fossin compatibles amb la jornada laboral d'estudiants i professors.

Terrenys per un edifici que no es construeix

Naturalment, tot aquest nou sistema de funcionament portà un increment de les despeses i es buscaren noves vies per consolidar definitivament l'Escola (l'intent de creació d'un patronat estaria dins

El lligam existent entre les empreses mineres i l'Escola de Mines es plasmà en la donació d'aquest ferrocarril miner per part d'E.R.T. (Foto Jordi Perramon).

aquesta línia), com, per exemple, disposar, per fi, d'un edifici propi.

Així doncs, durant uns quants anys, les tasques docents de l'Escola queden repartides entre l'edifici de l'Institut i una part del dels "Sindicats". Tot i que ja es disposava dels terrenys necessaris per a l'edificació (i la creació, al 1961, d'una Comissió Pro-Edifici de l'Escola) continuarà, altra volta, sense trobar-se una solució definitiva.

Concretament, els terrenys concedits per la Cambra Oficial del Comerç i Indústria de Manresa, estaven situats prop de l'actual Avinguda de les Bases de Manresa i és on avui dia es troba l'edifici de l'Escola. A començaments del 1961, la Cambra va comunicar a l'Escola la seva decisió de concedir-li els terrenys mitjançant una carta signada pel seu president.

Economia (1957-64)

Els pressupostos seguiren una línia de notable creixement a partir de l'any 1959 (no oblidem les circumstàncies generals del país), quan les aportacions provinents de l'estat augmentaren considerablement; fins el punt que esdevinueren la base del sosteniment i funcionament de l'Escola. Per contra, les provinents de les empreses mineres, de les Cambres de Manresa i Barcelona i de la Diputació van romandre estancades al voltant de les 76.500 ptes anuals.

De tota manera, les despeses també creixeren a un ritme igualment alt; per la qual cosa seria exagerat creure que la subsistència econòmica estava completament assegurada, independentment de la quasi eterna qüestió de la construcció del nou edifici.

Alumnat (1957-64)

Respecte a l'evolució de l'alumnat dins el període 1957-64, val a dir que presenta una certa fluctuació quant a les matrícules deguda bàsicament a la duplicitat de plans d'estudi i a la introducció de la modalitat de matrícula lliure. A més, per una banda existia el pla d'estudis antic dels Facultatius de

L'Institut Lluís de Peguera bostatjà la primera seu de l'Escola de Mines. (Foto Arxiu).

mines, mentre gradualment s'anava introduint el nou pla de Pèrits de Mines.

En arribar l'any 1964, es produïren tota una altra sèrie de canvis importants en la legislació que comportaren el començament d'una nova etapa en la vida de l'escola manresana, que passaria a denominar-se "Escuela de Ingeniería Técnica Minera". Però aquest ja és un període a comentar posteriorment...

la major part d'aquest treball, de la documentació interna de l'Escola, facilitada pels srs. Segarra i Riba, ex-director i actual director del Centre, respectivament.

- (7) Amb data del 6 de març de 1951.
- (8) BOE del 3 de juliol del 1962.

NOTES

- (1) B.O.E. del 4 de novembre de 1942
- (2) "Pàtria" del 17 d'octubre de 1932 Arxiu Històric de la Ciutat de Manresa.
- (3) "El Dia" del 18 d'octubre de 1932. A.H.C.M.
- (4) Ordre del "Ministerio de Educación Nacional" del 30 de gener de 1943, publicada al BOE el 7 de febrer.
- (5) Pàgina 3 del llibre d'Actes de l'Escola. Acta del dia 7 d'abril de 1945.
- (6) Pressupost especial de l'any 1944, amb data del 25 de març. Dades extretes, com les que configuren